

STANDPUNT CTIVD

Wetsvoorstel Wiv 20.. - vervolg op de Zienswijze
februari 2017

Inleiding

Op 17 januari 2017 publiceerde de regering m.b.t. het wetsontwerp Wiv 20.. de Nota naar aanleiding van het verslag (verder: de Nota) en een daarbij gevoegde Nota van wijziging. **In dit vervolg op haar Zienswijze beantwoordt de CTIVD de vraag in hoeverre bij deze stand in het wetgevingsproces wordt voorzien in adequate waarborgen voor de bescherming van grondrechten en in mogelijkheden effectief toezicht uit te oefenen.** De CTIVD licht de belangrijkste onderwerpen uit. Voor een volledig overzicht en concrete tekstsuggesties verwijst zij naar haar Zienswijze.¹

Algemeen beeld

De Nota van wijziging **brengt enkele belangrijke verbeteringen aan** in het stelsel van waarborgen dat in de nieuwe wet wordt verankerd. Hiermee worden mogelijkheden voor effectief toezicht geboden. Zo is er een zorgplicht voor de kwaliteit van gegevensverwerking geïntroduceerd en zijn aanvullende waarborgen opgenomen bij de samenwerking met buitenlandse diensten. **Dat neemt niet weg dat het wetsvoorstel op belangrijke onderdelen nog steeds geen heldere, toetsbare normen en beperkingen geeft voor de inzet van een aantal bevoegdheden.** Zonder concrete kaders om aan te toetsen, is effectief toezicht op de activiteiten van de AIVD en de MIVD niet goed mogelijk. In de Nota wordt veel verwezen naar het toezicht door de CTIVD. Herhaaldelijk wordt aangegeven dat de CTIVD toegang heeft tot alle gegevens en er dus op kan toezien dat bevoegdheden door de AIVD en de MIVD op een rechtmatige manier worden ingezet. **De kern van toezicht is echter te kunnen toetsen aan concrete wettelijke waarborgen.** De toegang tot alle gegevens is een middel daartoe. Deze waarborgen moeten voldoende duidelijk zijn en in de wet verankerd, en zo bescherming bieden tegen ongeoorloofde inbreuken op grondrechten. **Zonder concrete wettelijke waarborgen is het toezicht onvoldoende in staat te beoordelen of in de praktijk rechtmatig is gehandeld.**

Wat moet er nog gewijzigd worden in het wetsvoorstel?

De uitbreiding van bevoegdheden vraagt om concrete wettelijke waarborgen, waaronder:

- Een criterium dat de inzet van bevoegdheden **zo gericht mogelijk/selectief** plaatsvindt. p. 2
- **Concrete wettelijke plichten** die ervoor zorgen dat opslag, analyse en gebruik van de verzamelde gegevens zo doelgericht mogelijk plaatsvindt en dat duidelijkheid bestaat over vernietiging van gegevens (verantwoorde databeperking). p. 3
- Een **concretisering van de zorgplicht voor de kwaliteit van geautomatiseerde gegevensverwerking** in wettelijk verplicht gegevensbeschermingsbeleid, gegevensbeschermings-effectbeoordelingen en audits. p. 4

De uitbreiding van bevoegdheden vraagt om een effectief stelsel van toezicht, waaronder:

- Een wettelijke bepaling dat bij toetsing, toezicht en klachtbehandeling de **rechtseenheid wordt bevorderd.** p. 6
- Het **voorkomen van een toezichtshiaat** door te benadrukken dat het toezicht zich ook kan richten op de rechtmatigheid van de inzet van bevoegdheden waar de TIB toestemming voor heeft gegeven. p. 6
- Een **betere bescherming van de communicatie van journalistieke bronnen.** p. 7

Derden moeten beter worden beschermd tegen de inzet van de hackbevoegdheid door:

- Wettelijk vast te leggen dat derden alleen mogen worden gehackt als dit **onvermijdelijk** is. p. 8
- Wettelijk vast te leggen dat **bijvangst over derden** terstond moet worden vernietigd. p. 8

De rechtsbescherming bij internationale samenwerking moet worden versterkt door:

- Het volledige stelsel van waarborgen bij de samenwerking met buitenlandse diensten vanaf de dag van inwerkingtreding van de wet van toepassing te laten zijn en **niet uit te stellen met een overgangsbepaling** die de toepassing met twee jaar vertraagt. p. 9

¹ Zienswijze van de CTIVD, beschikbaar op www.ctivd.nl.

STANDPUNT CTIVD

Wetsvoorstel Wiv 20.. - februari 2017

Waarborgen bij de interceptie van bulk

Zo gericht/selectief mogelijk

In haar Zienswijze adviseerde de CTIVD om naast de vereisten van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit als vierde criterium in de wet op te nemen dat de inzet van bevoegdheden zo gericht mogelijk moet zijn.¹ *In de Nota wordt aangegeven dat "dit een waarborg is welke reeds voortvloeit uit de wettelijke vereisten. Voor de inzet van elke bijzondere bevoegdheid zullen de diensten moeten afwegen of hetzelfde doel kan worden bereikt met de inzet van een minder inbreuk makende bevoegdheid".*² De CTIVD benadrukt dat de afwegingen van proportionaliteit en subsidiariteit zich wettelijk gezien beperken tot het afwegen van de nadelen voor de betrokken persoon of organisatie waarop de inzet is gericht, en niet van de nadelen voor personen en organisaties waarop de inzet niet is gericht, maar van wie gegevens wel worden verzameld. Juist bij verwerving van grote hoeveelheden gegevens (bulk), hetgeen bij onderzoeksopdrachtgerichte interceptie aan de orde is, wordt inbreuk gemaakt op de grondrechten van veel personen die geen onderzoek door de diensten rechtvaardigen. Het vierde criterium dwingt ertoe de inbreuk op de grondrechten van deze derden mee te wegen bij de inzet van bijzondere bevoegdheden en te kiezen voor een zo gericht mogelijke, d.w.z. zo selectief mogelijke inzet. De vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit ondervangen dit niet. Het is om die reden essentieel dat het vierde criterium in de wet wordt opgenomen.

Verantwoorde databeperking

De CTIVD stelt met betrekking tot het interceptiestelsel dat nog onvoldoende wettelijke waarborgen worden gegeven voor verantwoorde databeperking. Het gaat er hierbij om dat de grote hoeveelheid gegevens (bulk) niet alleen zo gericht mogelijk wordt verworven, maar ook zo snel mogelijk wordt beperkt tot die gegevens die echt nodig zijn voor de bescherming van de nationale veiligheid.³ *In de Nota wordt het belang van verantwoorde databeperking onderschreven. Daarbij wordt aangegeven dat verantwoorde databeperking al in het wetsvoorstel is verankerd. Dit ligt besloten in de term 'onderzoeksopdrachtgericht', de plicht gegevens zo spoedig mogelijk op relevantie te beoordelen en in de algemene vereisten voor de verwerking van gegevens.*⁴ *In het huidige voorstel kan volgens de regering effectief toezicht worden gehouden op het interceptieproces: de CTIVD kan immers vanuit haar rechtmatigheidsstaak overal bij. Het opnemen van aanvullingen zou juist de vraag oproepen of de CTIVD wel toezicht kan uitoefenen in het geval geen*

*aanvullingen zijn opgenomen.*⁵ Hier lijkt het toezicht te worden gebruikt als argument om geen aanvullende waarborgen in de wet op te nemen. Om effectief toezicht uit te kunnen oefenen, moet echter sprake zijn van een duidelijk en afgebakend kader in de wet. Dat is nu niet het geval. De term 'onderzoeksopdrachtgericht' en de plicht gegevens zo spoedig mogelijk op relevantie te beoordelen, bieden daarvoor onvoldoende houvast. Het ontbreken van nadere concretisering in de wet staat effectief toezicht in de weg.

Wettelijke waarborgen voor databeperking

Om concreet invulling te geven aan deze verantwoorde databeperking, adviseert de CTIVD vijf waarborgen in de wet op te nemen die ervoor zorgen dat de opslag, analyse en het gebruik van de gegevens die in bulk zijn verzameld zo doelgericht mogelijk plaatsvinden en duidelijkheid geven wanneer welke gegevens vernietigd moeten worden. Voor elk van deze in de wet op te nemen plichten doet de CTIVD een concreet voorstel in haar Zienswijze. Het gaat om wettelijke waarborgen die ervoor zorgen dat:

1. de opslag van gegevens wordt beperkt tot gegevens die gerelateerd zijn aan een onderzoeksopdracht;⁶
2. een doorlopende vernietigingsplicht geldt wanneer bij de verwerking wordt geconstateerd dat opgeslagen gegevens toch niet gerelateerd zijn aan een onderzoeksopdracht;⁷
3. onderscheid wordt gemaakt in de bewaartermijn voor metadata en voor inhoud;⁸
4. selectie doelgerichter plaatsvindt door daaraan de voorwaarde te verbinden dat een selectie-criterium ofwel moet worden gemotiveerd specifiek voor een persoon of organisatie ofwel moet zijn verkregen door search gericht op selectie;⁹
5. geselecteerde gegevens inhoudelijk op relevantie worden beoordeeld en worden vernietigd als zij niet relevant zijn.¹⁰

Ondanks de gestelde vragen van Kamerleden over de bovenstaande wettelijke plichten, wordt in de Nota niet of nauwelijks hierop ingegaan. Slechts het onderscheid in de bewaartermijn voor metadata en inhoud wordt kort geadresseerd. *De regering stelt hier dat een onderscheid tussen metadata en inhoudelijke gegevens niet langer de bepalende factor is om de zwaarte van de inbreuk op de privacy vast te stellen.*¹¹ De CTIVD tekent hier aan dat niet het inbreuk makende karakter de reden vormt onderscheid te maken, maar de noodzaak van het bewaren van de gegevens. Het is simpelweg niet noodzakelijk de inhoud van gegevens net zolang te bewaren als de metadata. Met de metadata kan worden volstaan teneinde historisch onderzoek te verrichten.¹² Het maken van een onderscheid in de bewaartermijn is daarmee essentieel.

⁵ Nota n.a.v. het verslag p. 76-77.

⁶ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 12-14, beschikbaar op www.ctivd.nl.

⁷ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 14-15, beschikbaar op www.ctivd.nl.

⁸ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 15-16, beschikbaar op www.ctivd.nl.

⁹ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 16-18 beschikbaar op www.ctivd.nl.

¹⁰ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 18-19 beschikbaar op www.ctivd.nl.

¹¹ Nota n.a.v. het verslag p. 75.

¹² Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 15-16, beschikbaar op www.ctivd.nl.

¹ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 11, beschikbaar op www.ctivd.nl.

² Nota n.a.v. het verslag, *Kamerstukken II 2016-17*, 34 588 nr. 18, p. 7-8.

³ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 6-9, beschikbaar op www.ctivd.nl.

⁴ Nota n.a.v. het verslag p. 8 en 72-85.

Waarborgen bij geautomatiseerde gegevensverwerking (Big Data)

Zorgplicht

De CTIVD adviseert in haar Zienswijze een zorgplicht op te nemen voor geautomatiseerde gegevensverwerking.¹³ *In de Nota van wijziging is een voorstel voor een aanvullende zorgplicht opgenomen. Deze zorgplicht houdt in dat de hoofden van de diensten dienen zorg te dragen voor de nodige voorzieningen ter bevordering van de juistheid en de volledigheid van gegevens die worden verwerkt alsmede ter bevordering van de kwaliteit van de gegevensverwerking, waaronder de daarbij gehanteerde algoritmen en modellen. Nu het begrip gegevensverwerking diverse handelingen en processen omvat, is het naar de mening van de regering niet noodzakelijk om daarvan enkele specifiek te benoemen.*¹⁴ De CTIVD ziet deze aanvulling als een belangrijke verbetering die in ieder geval aanknopingspunten biedt toezicht te houden op geautomatiseerde gegevensverwerkings-processen. In het verlengde van rechtmatigheidstoetsing zal in dit kader ook kwaliteitstoetsing door de CTIVD verricht kunnen worden.

Instrumentarium ter borging van de zorgplicht

Op het door de CTIVD voorgestelde instrumentarium ter borging van deze zorgplicht, ontleend aan andere wettelijke regelingen, gaat de regering niet in. *Er wordt slechts gesteld dat de aanpassing van de zorgplicht in artikel 24, de CTIVD een adequaat toezichtskader en aanvullende mogelijkheden biedt om vanuit haar toezichtstaak toe te zien op de kwaliteit van de gegevensverwerking. Ook wordt benadrukt dat de CTIVD als onafhankelijke toezichthouder toegang heeft tot gegevensverwerkingsprocessen gedurende de gehele verwerkingscyclus, en het gehele proces kan beoordelen, inclusief het gebruik van algoritmes en modellen.*¹⁵ De CTIVD vindt het, in aanvulling hierop, een randvoorwaarde dat de diensten zelf verantwoordelijkheid nemen voor de goede inrichting van systemen en zelf intern controle uitoefenen op de werking van geautomatiseerde gegevensverwerkingsprocessen. Zonder een duidelijk instrumentarium daartoe, mist de CTIVD concrete handvatten om het toezicht op te richten. Bovendien moet voorkomen worden dat de toezichthouder bij elk verwerkingsproces eerst moet vaststellen welke kaders moeten gelden en welk beleid aanwezig zou moeten zijn. Dan komt zij niet aan toezicht toe.¹⁶ De instrumenten waarmee de zorgplicht invulling krijgt, kunnen worden ontleend aan andere wettelijke regelingen waarin dit al is uitgekristalliseerd. Op basis van de Europeesrechtelijke Algemene Verordening Gegevensbescherming zijn de private- en overheidssector m.b.t. de zorgplicht voor gegevensbescherming gebonden aan dezelfde instrumenten. Omdat het hier gaat om EU-wetgeving is deze regeling niet van toepassing op de nationale veiligheid en daarmee dus ook niet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Gezien het feit dat deze diensten dagelijks werken met grote hoeveelheden persoonsgegevens, ligt het wel in de rede om vergelijkbare bepalingen in de nieuwe Wiv 20.. op te nemen. Het gaat om de instrumenten van gegevensbeschermingsbeleid en gegevensbeschermingseffectbeoordelingen.¹⁷

Daaraan wordt het verrichten van audits toegevoegd.¹⁸ De CTIVD kan er vervolgens op toezien dat de diensten in de praktijk door toepassing van deze instrumenten voldoende invulling geven aan de zorgplicht en kan daarover rapporteren aan het Parlement. Het is essentieel dat in de nieuwe Wiv 20.. een duidelijk instrumentarium wordt neergelegd ter borging van de zorgplicht.

¹³ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 23-27 beschikbaar op www.ctivd.nl.

¹⁴ Nota van wijziging, *Kamerstukken II* 2016-17, 34 588 nr. 19, p. 1 en 7; Nota n.a.v. het verslag p. 9.

¹⁵ Nota n.a.v. het verslag p. 9 en 24.

¹⁶ Zienswijze van de CTIVD bijlage I p. 27-28 beschikbaar op www.ctivd.nl.

¹⁷ Deze instrumenten zijn ontleend aan de artikelen 24 en 35 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

¹⁸ Dit wordt ontleend aan artikel 33 van de Wet politiegegevens.

Effectief toezicht

Rechtseenheid

De CTIVD heeft in haar Zienswijze op het wetsvoorstel de noodzaak van rechtseenheid benadrukt. Door de fragmentatie van toetsing, toezicht en klachtbehandeling wordt een gelaagd en complex stelsel geïntroduceerd. Meerdere spelers zullen met dezelfde vraagstukken bezig zijn. Wanneer zij de wettelijke bepalingen op verschillende manieren interpreteren en toepassen, kan zowel voor de diensten als voor de burger rechtsonzekerheid ontstaan. Rechtseenheid, eenheid in de interpretatie en toepassing van wettelijke bepalingen, is dan essentieel. Dat moet aan het takenpakket van de TIB en de twee afdelingen van de CTIVD worden toegevoegd.¹⁹ *In de Nota beaamt de regering "dat het wel wenselijk is dat er sprake is van een uniforme en consistente rechtstoepassing". Dat het wetsvoorstel niet voorziet in een bepaling, verzet zich er volgens de regering niet tegen dat beide instanties overleg hebben over de interpretatie van de wet.*²⁰ Hier wordt aan de TIB en de afdelingen van de CTIVD de ruimte geboden met elkaar in gesprek te gaan. Het blijft daarbij echter geheel vrijblijvend. Gegeven het belang van rechtszekerheid, is het ook op andere rechtsterreinen gebruikelijk te voorzien in wettelijke regelingen voor rechtseenheid.²¹ Ook in de nieuwe Wiv 20.. moet de rechtseenheid worden geborgd.

Toezichtshiaat

Ook de reikwijdte van het toezicht ten opzichte van autorisatie door de TIB is voor de CTIVD een knelpunt. Een toezichtshiaat moet worden voorkomen.²² *In de Nota handhaaft de regering het standpunt dat de CTIVD de rechtmatigheid van het door de TIB genomen besluit in beginsel moet respecteren en alleen kan rapporteren als het besluit berust op onvolledige of onjuiste informatie. Dit moet ertoe leiden dat er "van spanningen tussen beide instanties geen sprake hoeft te zijn en zij elkaar juist kunnen versterken".*²³ De CTIVD benadrukt dat het niet gaat om het voorkomen van spanningen maar om het ontbreken van toezicht. Het niet-bindend toezicht achteraf kan meer de breedte en de diepte ingaan dan de toetsing vooraf. De CTIVD kan de inzet van een bijzondere bevoegdheid in de context van de operatie beoordelen en daarbij o.m. onderliggende gegevens en besluitvormingsprocessen doorgronden en met medewerkers van de diensten spreken. Die breedte en diepgang is vaak essentieel. Het toezicht moet niet uitgesloten zijn als autorisatie heeft plaatsgevonden. Dan is sprake van een toezichtshiaat. Het is geenszins de bedoeling dat de CTIVD de toetsing door de TIB telkens opnieuw verricht, dat zou weinig zinvol zijn. De CTIVD moet wel de mogelijkheid behouden, wanneer daar aanleiding toe is, de inzet van bijzondere bevoegdheden achteraf op rechtmatigheid te kunnen toetsen. Het toezicht verhoudt zich dan tot autorisatie als een "bodempprocedure" tot een "kort geding".

¹⁹ Zienswijze van de CTIVD bijlage I p. 4 beschikbaar op www.ctivd.nl.

²⁰ Nota n.a.v. het verslag p. 42.

²¹ Zie het rapport van de Commissie rechtseenheid bestuursrecht, *Kamerstukken II 2015/16*, 34 389 nr. 9 (bijlage) en de toelichting op het inmiddels ingetrokken wetsvoorstel Wet organisatie hoogste bestuursrechtspraak, *Kamerstukken II 2015/16*, 34 389 nr. 3.

²² Zienswijze van de CTIVD bijlage I p. 4-5 beschikbaar op www.ctivd.nl.

²³ Nota n.a.v. het verslag p. 41.

Journalistieke bronbescherming

De CTIVD heeft in haar Zienswijze geadviseerd de regeling voor de journalistieke bronbescherming uit te breiden. In het wetsvoorstel is uitsluitend een waarborg in de vorm van rechterlijke toetsing opgenomen voor de directe inzet van bijzondere bevoegdheden op journalisten. Ook bij de inzet van bevoegdheden op hun bronnen (ook wel indirecte inzet genoemd) kan de journalistieke bronbescherming echter in het geding zijn. Daarvoor zijn aanvullende wettelijke waarborgen nodig.²⁴ *In de Nota n.a.v. het verslag stelt de regering dat alleen de directe inzet van bevoegdheden op journalisten extra bescherming verdient. Journalisten zijn geen afgebakende en daarmee te herkennen beroepsgroep waardoor aanvullende waarborgen voor de indirecte inzet onuitvoerbaar zouden zijn.*²⁵ *Kennelijk vormt dit geen beperking voor waarborgen rond de directe inzet. Ook voert de regering aan dat de journalistieke bronbescherming een recht is van de journalist en niet van de bron zelf. De inzet van een bevoegdheid op een target die een bron van een journalist blijkt te zijn doet niets af aan de journalistieke bronbescherming.*²⁶ Op basis van de uitspraken van het Europees Hof van de Rechten van de Mens, aanbeveling nr. R(2000)7 van de Raad van Europa en haar onderzoekspraktijk stelt de CTIVD zich op het standpunt dat deze opvatting te beperkt is. De journalistieke bronbescherming kan ook worden geraakt wanneer de inzet van bijzondere bevoegdheden op een target van de dienst zich (mede) richt op het onderkennen van het target als journalistieke bron dan wel op de informatie die hij als journalistieke bron verstrekt. Aanvullende waarborgen zijn essentieel.

²⁴ Zienswijze van de CTIVD Bijlage II p. 3-4 beschikbaar op www.ctivd.nl.

²⁵ Nota n.a.v. het verslag p. 33.

²⁶ Nota n.a.v. het verslag p. 33.

Hacken via derden

Het begrip derden

In haar Zienswijze is de CTIVD ingegaan op het derden begrip.²⁷ *De regering sluit zich hierbij aan met de stelling "dat het precieze aantal technische (tussen)schakels waarbij nog kan worden gesproken van een directe technische relatie afhankelijk is van de omstandigheden van het geval, zulks ter toetsing door de betrokken minister en de toetsingscommissie (TIB)". De regering acht het niet wenselijk "op voorhand het aantal schakels tussen het geautomatiseerde werk van het target en de diensten limitatief vast te leggen, omdat de operationele praktijk leert dat deze per concrete inzet zal variëren".*²⁸ Het derden begrip is met deze toelichting voldoende helder omschreven in de context van de hackbevoegdheid.

Het inzetten van de bevoegdheden in het geautomatiseerd werk van derden

Er zijn geen vragen gesteld over het door de CTIVD voorgestelde criterium van onvermijdelijkheid.²⁹ Wel is een amendement met deze strekking ingediend.³⁰ *De regering geeft aan dat de diensten altijd eerst proberen rechtstreeks binnen te dringen, waardoor bij het hacken via een derde geen sprake kan zijn van gemakzucht. Over het amendement wordt aangegeven dat het "miskent dat de diensten in het merendeel van de gevallen geen directe fysieke toegang tot het geautomatiseerde werk van een target hebben. Dergelijke geautomatiseerde werken kunnen dan enkel op afstand digitaal worden binnengedrongen."*³¹ De CTIVD vindt dat een aanvullende wettelijke waarborg noodzakelijk is. Indien de term onvermijdelijk in de wet wordt verankerd, wordt het hacken via derden in voldoende mate beperkt.

Het vernietigen van gegevens en bijvangst over derden

In haar Zienswijze heeft de CTIVD benadrukt dat gegevens van derden die niet zien op het binnendringen in het geautomatiseerd werk van het target terstond moeten worden vernietigd. Het bewaren van bijvangst is in dit kader niet geoorloofd.³² De vernietiging van gegevens afkomstig uit een hack via een derde is geregeld in artikel 45 lid 13 van het wetsvoorstel. Bij Nota van wijziging wordt voorgesteld deze bepaling te laten vervallen omdat artikel 27 al voorziet in een algemene regeling ter zake.³³ Het effect hiervan is dat weliswaar sprake is van terstond vernietigen, maar dat voor het bewaren van bijvangst ruimte wordt gecreëerd. Om te voorkomen dat (het geautomatiseerd werk van) de derde een zelfstandige bron van informatie wordt, dient de bijvangstbepaling van artikel 27 in deze context uitgesloten te worden.

²⁷ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 28-29, beschikbaar op www.ctivd.nl.

²⁸ Nota n.a.v. het verslag p. 67.

²⁹ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 29-30, beschikbaar op www.ctivd.nl.

³⁰ *Kamerstukken II* 2016/17, 345 88, nr.8

³¹ Nota n.a.v. het verslag p. 69-70.

³² Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 30, beschikbaar op www.ctivd.nl.

³³ Nota van wijziging p. 2 en 8.

Samenwerking met buitenlandse diensten

Toepassing kader voor samenwerkingsrelaties

Het in de Zienswijze geadresseerde gebrek aan waarborgen voor de samenwerking met buitenlandse diensten zag voornamelijk op de toepassing van het kader voor samenwerkingsrelaties.³⁴ In de Nota van wijziging zijn verscheidende aanpassingen opgenomen die de geuite zorgen van de CTIVD voor een belangrijk deel wegnemen.³⁵ De regeling voor de samenwerking met buitenlandse diensten is aangescherpt en voorzien van aanvullende, toetsbare waarborgen.

Hiaat door overgangsbepaling

Een belangrijke inperking van de rechtsbescherming is gelegen in een overgangsbepaling die de toepassing van het kader voor samenwerkingsrelaties met twee jaar uitstelt.³⁶ De regering stelt hierover dat *"de totstandkoming van de wegingsnotities [...] een veelomvattend en zeer arbeidsintensief proces is. De CTIVD heeft in de afgelopen jaren geleidelijk een kader ontwikkeld, dat met het in 2016 uitgebrachte rapport nr. 48 tot een afronding lijkt te zijn gekomen. Daarmee kunnen de wegingsnotities nu worden vastgesteld. Het gaat hierbij echter om een nauwgezette weging van alle samenwerkingsrelaties aan de geformuleerde criteria. Daarvoor is de genoemde twee jaar benodigd."*³⁷ Deze redenering moet op een misverstand berusten. Het moeten verrichten van een toets aan de hand van de samenwerkingscriteria is niet nieuw. De Wiv 2002 voorziet hier al in belangrijke mate in. De CTIVD heeft in haar toezichtrapport nr. 22a uit 2009 de AIVD reeds aanbevolen de samenwerkingscriteria per samenwerkingsrelatie toe te passen.³⁸ De problematiek is nadien aan de orde geweest in de rapporten nrs. 38 (2014), 22b (2015) en 48 (2016). Ondanks toezeggingen door de betrokken ministers daarover aan de Tweede Kamer in april 2014, is door de AIVD en de MIVD weinig dan wel beperkt prioriteit gegeven aan het opstellen van wegingsnotities.³⁹ De CTIVD vindt het niet begrijpelijk dat de bepalingen in het wetsontwerp die hiermee verband houden gedurende twee jaar buiten toepassing worden verklaard. Gecombineerd met het intrekken van de huidige Wiv 2002, levert dit een ernstig hiaat op in de rechtsbescherming tegen ongeoorloofde inbreuken op onze grondrechten.

³⁴ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 32-35, beschikbaar op www.ctivd.nl.

³⁵ Nota van wijziging p. 3-4 en 9-10.

³⁶ Zienswijze van de CTIVD Bijlage I p. 35-36, beschikbaar op www.ctivd.nl.

³⁷ Nota n.a.v. het verslag p. 98.

³⁸ Toezichtsrapport van de CTIVD nr. 22a inzake de samenwerking van de AIVD met buitenlandse inlichtingen- en/of veiligheidsdiensten, paragraaf 5 en 6.1, *Kamerstukken II* 2009/10, 29 924, nr. 39 (bijlage), beschikbaar op www.ctivd.nl.

³⁹ Zie in dit verband CTIVD toezichtsrapport nr. 48 over de invulling van samenwerkingscriteria door de AIVD en de MIVD, *Kamerstukken II*, 2015/16, 29 924, nr. 142 (bijlage). Ook beschikbaar op www.ctivd.nl.